



# БАЙГАЛ

Бүгэдэ арадай сонин

1997  
ИЮЛИН  
4

Зунай дунда  
улаан морин  
харын  
30  
гарагай 6  
ПЯТНИЦА  
№ 124 (19715)  
Газетын сэн хэлсээтэ

1921 оной  
декабриин  
21-һээ гарага

## ЭНХЭ ТАЙБАН МАНДАТУГАЙ!

Июлин 2-то Правительствын байшан соо Азийн Бурхан шажантанай, Энхэ тайбанай Бага хуралай (АБКМ-эй) гүйсэдхэхэ зүблээй суглаан



нээгдэбэ. АБКМ-эй вице-президент, Шри-Ланкын Тхеравадын Уласхоорондын Түбэй толгойлогшо эрхим хүндэтэ доктор Суманатисса Маха Тхерын оролто үгэ хэлэхэнэй хүлээр Буряад Республикын Президент Леонид Потапов, Россин Буддын шажантанай хамба-лама Дамба Аюшеев суглаанай делегадуудые амаршалаа.

Удаань АБКМ-эй генеральна секретарь Б.Лувсанцэрэнэй, АБКМ-эй Россин үндэхэтэнэй түбэй толгойлогшо хамба-лама Д.Аюшеевэй элидхэлнүүдые шагнажа, тэдэниие зүбшэн хэлсэбэ.

АБКМ-эй гүйсэдхэхэ зүблэл тус суглаанай документнүүдые бүхы дээрэнэ найшаагаад, энэ үдэртөө хүдэлмэрээ түгэсхэбэ.

Н.ДАБАЕВ.  
М.ШАНТАКОВОЙ фото.

## ГОМБЫН ЖАМБЫН ДУРАЖААЛА

Июлин 1-дэ 9 сагта Ивалгын дасанда Бандида хамба Жамбал-Доржо Гомбоевой мүнээлхөөр 100 жэлэй ойдо зорюулагдахан хурал болобо. Шри-Ланкын, Лаосой, Таиландын, Монгол ороной дээдын лама санаартан хуралда хабаадаа. Нүүлээрнэ дасанай музей соо Жамбал-Доржо Гомбоевой намтар, ажал ябуулгыг гэршэлхэн фото-зурагуудай, дэбтэр дансануудай,



**ГОМБОЕВ**  
Жамбал - Доржи  
(1897-1983 гг.)

өөрын хэрэгсэлэй зүйлнүүдэй выставкэ нээгдэ.

Тэрэ дороол дасанай урдахи талмайда Сурхарбаан эхилжэ, Ивалгын аймагай уран бэлигтэн концерт наада харуулаа. Дасанай найрай абарга бүхэ гэжэ Мүнхэ Мүнхэ - жаргалов тодороо. Тэрэ Гомбын хамбын нютаг болохо Ага нютагһаа гарбалтай юм.

15 сагта Улаан-Үдэдэ оперо, баледэй театр соо Бандида хамба-лама Жамбал-Доржо Гомбоевой ойн баяртай дашарамдуулагдан, олонийтын суглаан болоо. Хамба - лама Дамба Аюшеев оролто үгэ хэлэжэ, нүүлээрнэ ойн баярай, АБКМ-эй зүблөөнэй эмхидхэлэй хорооной түрүүлэгшэ - Золто лама (Жигмитов) элидхэл хээ. Республикын Правительствын зүгһөө Түрүүлэгшын орлогшо Л.Ч.Нимаева амаршалгын үгэ хэлээ. Удаань Шри-Ланкын, Таиландын, Монголой түлөөлэгшэд ойн баяраар амаршалжа, Ж.-Д.Гомбоевой танил байгшадын Бандида хамба - ламын нигүүлэхы найхан боди сэдхэлтэй, шогууша зантай байганиие тэмдэглэн, түби дэлхэй дээрэ энхэ тайбан байдал мандуулха талаар онсо оролдолго хэшээл гаргадаг байхан тухайн дурсаа.

Удэшын түгэсхэлдэ Буряад ороной уран бэлигтэн Гомбын хамбын дурасхаалда, энэ ойн баярта морилхон дээдын санаартанай хүндэлдэдэ дуу хатарайнгаа дээжые үргэбэ.  
Н. БАДМАРИНЧИНОВ.

## ЗАҢАБАРИЛГЫН ҮҮЛДЭ - БАЯР ӨӨЛӨЛ



аудио-видео-фото болон телетехникэ сугларгагшадые хонирхуулагдахина.  
Хугалдан абагшагай хонирхол татахын тула

хүүгэдэй кинотеатр болгогдон хубаагаа хэн. Мүнөө нэгэ хахадын заһабарилгадан сандаа. Энэ хүдэлмэри зунай һүүл багаар дүүргэгдэхээр хараалагдана.  
Тус байшанай капитална заһабарилгаа 1995 ондо бүхы дээрээ 800 миллион түхэриг

салон соо хугалдаанда табигдан эд бараанай зүйлнүүдэй сэнгүүг түрүүшын хэдэн үдэрэй туршада буулгагданхай байха.  
М. БУЖИГЕЕВ.  
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: баяр өһололой үедэ.  
М.ШАНТАКОВОЙ фото.

## ХҮИДЭТЭ УЛААН-ҮДЫНХИД, БУРЯАДАЙ НИИСЛЭЛ ХОТЫН АЙЛШАД!

Улаан-Үдэ хотын захиргаан ба соёлой таһаг таанадыг хотын Үдэртэ зорюулагдахан найндэрэй хэмжээ ябуулгануудта урина.  
Найндэрэй үргэн хэмжээнэй программа таанадыг үглөөнэй 10 сагһаа үдэшын 11 саг болотор хүлээнэ.  
Июлин 4.  
11.00 - Түүхын музейд хотодо зорюулагдахан выставкэнүүд нээгдэхэ.  
Июлин 6.  
10.00 - 12.00 - Ухибүүдэй найндэр. Сөведүүдэй талмай дээрэ.  
12.00 - 15.00 - "Буряад үнэн" газетын шанда хүртэхын түлөө "Хий морин" гэжэ шатарай найндэр. Сөведүүдэй талмай дээрэ.  
10.00 - 16.00 - "Сурхарбаан-97". "Виват, Буряадай ниислэл!"

(Театрай түхэлтэй спортын зугаа наадан). Республикын ипподром дээрэ.  
11.00 - 15.00 - Байгаалин үмэнэ жүхьебди! (Концерт наадан, шог зугаа). Хотын микрорайонуудта, сээрлигүүдтэ, соёлой байшан ба клубуудта.  
16.00 - 18.00 - Ухан хото (Хүүхэдэй нүүдэй ба актернуудай зугаа). "Ульгэр" театрта.  
17.00 - 23.00 - Хуушанай вальс. (Хатартай, шог зугаатэй программа). "Дружба" кинотеатрта.  
18.00 - 22.00 - Сэлэнгэ дээгүүр галнууд (Арад зонди зугаа наадан, диск-шоу) Сэлэнгын эрьедэ. Одигитрисевскэ хүмын хажууда.  
20.00 - 23.00 - Түрэхэн үдэрөөр, Улаан-Үдэ! (Концерт наадан). Сөведүүдэй талмай.

Июлин 4-дэ 14 сагта Ленинэй үйлсын 27-дохи гэртэ ("Байгал" сэтгүүл мүнөө, урдань Буряад-Монголой АССР-эй ЦИК-эй байхан) гэртэ Матвей Иннокентьевич Амагаевай дурасхаалта самбар нээлгын өһолол болохо.  
Июлин 4-дэ, 15 сагта М.И.Амагаевай 100 жэлэй ойдо зорюулагдахан баярай суглаан Национальна библиотекэ соо (Ербановай үйлсэ, 4) болохо.

## АВТОМОБИЛЬНА АУКЦИОН

Буряад Республикын Оршон тойронхи байгаали хамгаалгын талаар гүрэнэй комитет 1997 оной июлин 14-дэ үдэрэй 14 сагта болохо автомашина худалдалгын аукциондо урина.  
1. УАЗ-469 Б - 1984 ондо гарахан - 3952800 түх.  
2. ИЖ-271 Б - 1987 оной - 2692980 түх.  
3. ИЖ-271 Б - 011-1987 оной - 3141810 түх.  
Мэдүүлгэ тушааха һүүлшын болзор - 1997 оной июлин 14-нэй 12 час. Дурахагдахан сэнгэй 100 процент урид түлэгдэхэ өһотой.  
Харилсаха телефон: 7 - 06-66

## САГАЙ УЛАРИЛ

Июлин 2-ой һүни республикын баруун-урга зүгһөө хура бороо элбэгтэй үүлэн ерэхэн байна. Тиш республикымнай бүхы нютагуудта хура бороо, аадар орожо, гандаг гэжэ байхан таряалан, сабшалан, бэлшээр иудалуулаба.  
Хэдэхэн часай туршада Хэрэндэ 30 миллиметр хура бороо ородон, аадарлахан байна. Мүн Танхойдо - 27, Санагада - 17, Хяагтага, Новоселенгинскгэ, Баргажанай-Агагта, Бэшүүртэ, Түнхэндэ, Мухар-Шэбэртэ - 9, Улаан-Үдэгэ, Шэнэ-Хүрбэдэ, Хориго, Нестеровэдэ, Кабанскын, Хурамхаанай, Баргажанай аймагуудта 7 миллиметр хура бороо оробо. Эдэ үдэрнүүдтэ оролон хура бороо замхааар хүлээгдэнэ.  
Н.СИЗОВА.

Буряадай Ниитын эрдэмэй институтудай 75 жэлэй ой

# ШЭНЖЭЛХЭ ОНОЛ АРГАНУУДАА НАРИЖУУЛХА

Республикымнай олониитын түлөөлэгшэд Буряадай Ниитын эрдэмэй институтудай 75 жэлэй оёе, мүн Буряад ороной түрүүшын эрдэмтэ Доржи Банзаровай түрэнхөөр 175 жэлэй оёе тэмдэглэбэ. Энэ ушараар эрдэмэй-теоретическэ конференци, "түхэрээн шэрээ", баярай суглаан үнгэргэгдээн байна. Эдэ үйлэ хэрэгүүд тушаа материал-нуудые доро толилбобди.

**БАНЗАРАЙ ХҮБҮҮН ДОРЖЫН БҮТЭЭНХЭН ХЭРЭГ МҮНХЭ**



## БАЯР БАЯСХАЛАНГАЙ ОРШОН БАЙДАЛДА

БИОН-ой конференц-зал соо Буряадай түрүүшын эрдэмтэ Доржи Банзаровай түрэнхөөр 175 жэлэй ойдо зорюулагдаһан эрдэмэй-теоретическэ конференци хаяхан үнгэргэгдөө.

Буряадай ниитын эрдэмэй институтудай директор, түүхын эрдэмэй доктор Б.В.Базаров үгэ хэлэжэ, тус конференцие нээбэ. Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо, тус конференциин эмхидхэлэй комитедэй түрүүлэгшэ Л.Ч.Нимаева оролто үгэ хэлээ. Ганса манай республикын бэшэ, мүн Монгол оронһоо, Новосибирск, Эрхүү хотонуудаа ерэнэн эрдэмтэд эндэ хабаадалсаа.

Түүхын эрдэмэй докторнууд Д.Б.Улымжиев, Ш.Б.Чимитдоржиев, Т.М.Михайлов, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор Л.Д.Шагдаров гэгшэд элидхэлнүүдые хэбэ.

Тиигээд программын ёһоор, конференцидэ хабаадагшад 5 секцидэ (1-дэхи - Буряадай түүхын ба гүн ухаанай асуудалнууд, 2-дохи - хэлэнэй ба литературын хүгжэлтын асуудалнууд, 3-дахи - шажан мүргэл, ёһо заншал, 4-дэхи - Буряадта Зүүн зүгыгэ шэнжэлэлгэ, 5-дахи - мүнөө үеын ниитын политическэ ба экономическа байдал) хубааржа ажалаа ябуулаа. Хараалагдаһан 79 элидхэл бултадаа уншагдаашьегүй хаа, үгэ хэлэгшэд Доржи Банзаровай хэһэн ажалай сэгнэшэгүй хэрэгтэй тэмдэглээ. Хүдэлмэринүүд соогоо тэрэнэй дурдаһан баримтанууд, тухайлаганууд тон ехэ удаха шанартай гэжэ эрдэмтэд нэгэн дуугаар сэгнэбэд.

Гэхэ зуура профессор Б.В.Батуев үгэ хэлэхэдээ, 1947 онһоо хойшо республикымнай эрдэмэй ба хуралсалай нэгшье эмхи суута эрдэмтын нэрээр нэрлэгдээгүй гэжэ шаналан мэдүүлээ.

Үглөөдэрынь конференцидэ хабаадагшад секцинүүдэй хүдэлмэрин дүнгүүдые согсолбо. Түүхын болон гүн ухаанай секцие хүтэлбэрилхэн түүхын эрдэмэй доктор Г.А.Санжиев түрүүлэн үгэ абажа, хамта дээрээ 11 элидхэлнүүд болон мэдээсэлнүүд зүбшэгдэбэ гээд онсолбо. "1920-30 онуудта Буряад орондо буддын шажанай байдал тухай" А.А.Данзановагай, "В.А.Обручевой нэрэмжэтэ Хяагтын хизаар ороноо шэнжэлгын музейн жасада хадагалгадаг. И.В.Багашевай бэшэгүүд тухай" Т.В.Бадаевагай, "Шажанай Забайкалдахи хургуулинууд тухай" Е.С.Митыповагай, "Хубисхалай урда Байгалай үмэнэдэ түрүүшын музейнүүдые байгуулгада буряад сэхээтэнэй үүргэ тухай" Г.В.Найдаковагай, "В.Соловьевой философско үзэл бодолнууд тухай" Л.В.Курасай элидхэлнүүд илангаяа найшаагдаа гэжэ секцие хүтэлбэрилэгшэ тэмдэглэһэн байна. Бүхэ элидхэлшэдтэ шэнжэлгэнүүдэ улам гүнзэггүүлжэ, хэблээдэ бэлдэхыень секциин хүдэлмэридэ хабаадагшад дурадхаба.

"Буряад орондо Зүүн зүгыгэ Буряадай Ниитын эрдэмэй гуламтын 75 жэлэй ойдо зорюулагдаһан "түхэрээн шэрээ" үнгэргэгдэһэн байна. РАН-ай Сибириин таһагай президиумэй түрүүлэгшын орлогшо В.И.Молодин мүнөө үедэ эрдэмэй гуламтын бүридэлэй, мүн ажаябуулгын шэнэлэгдэжэ байһан тушаа дэлгэрэнггээр хөөрөжэ үгэбэ. Мүнөөнэй хүшэр хүндэ үедэ эрдэмэй хүдэлмэри ябуулха гэшээ түгшүүритэй хэрэг гэжэ тэрэ онсолоод, энэ хэрэгтэ илангаяа залуушуулые хабаадуулха арга боломжонуудые бэдэрхэ тушаа тогтожо хэлэһэн байна. Эрдэм шэнжэлгын хүдэлмэрин шэглэлые зүбөөр

шэнжэлгэ" гэһэн секцие хүтэлбэрилэгшэ түүхын эрдэмэй кандидат Ц.П.Ванчикова хамта дээрээ 8 элидхэл зүбшэгдөө гээд тэмдэглэбэ. Буряад ороной түрүүшын сэхээтэн тухай, жэшээлбэл, Д.Банзаровай багша ябаһан Р.Ванчиков тухай һонирхолтой мэдээсэлнүүд хэгдэһэн байна. Буряадай гүрэнэй университетгэ Д.Банзаровай нэрэ олгохо тушаа ябуулгануудые хэһые секциин хүдэлмэридэ хабаадагшад дурадхаба. "Хэлэ ба литература хүгжөөлгын асуудалнууд" гэһэн секцие хүтэлбэрилэгшэ хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор И.Д.Бураев үгэ хэлэхэдээ, Ивалгын дунда хургуулиин багша Б.Цыреновэй Хойто-Сэлэнгын буряадуудай нюотаг хэлэ шэнжэлхые, Москва хотоһоо ерэнэн эрдэмтэн В.Раднаевай Доржи Банзаров тухай тэрэ үеын хүнүүдэй болон эрдэмтэдэй хүдэлмэринүүд соо хэлэгдэһые, согсолхые онсо тэмдэглэбэ.

Нюотаг хэлэнүүдэй баялигы халан абажа, литературна буряад хэлээ хүгжөөхэ тухай асуудалда онсо анхарха тушаа һонирхолтой хөөрэлдөөнэй болохые тэрэ онсолһон байна.

Шажан мүргэл, ёһо заншал тухай хэлсэһэн секциин хүдэлмэрин түүхын эрдэмэй доктор Т.М.Михайлов хүтэлбэрилөө юм. Энэ секциин хүдэлмэридэ хабаадагшад шажан мүргэл дэлгэрүүлгын, арадай ёһо заншал нэргээлгын, соёл хүгжөөлгын асуудалнуудта онсо анхарал хандуулан байна.

Буряадай түрүүшын эрдэмтэн Д.Банзаровай түрэнхөөр 175 жэлэй ойдо зорюулагдаһан уласхоорондын эрдэмэй-теоретическэ конференци дээрэ соносхогдоһон элидхэлнүүд тусхай ном болгогдожо хэблэгдэһэн байна. Гадна Доржи Банзаровай шэнжэлхы зоһёолнуудай суглуулбари толиогдоо. 1955 ондо хэблэгдэһэн суглуулбаридэ нэмэлтэ оруулагдажа, хоёрдохёо барлагдаба гэшээ.

Тус конференциин үедэ Буряадай түрүүшын эрдэмтын шэнжэлхы хүдэлмэринь ба намтарайнь хуудаһанууд ирагдажа, Зүүн зүгэй, мүн Буряад ороной түүхэ шэнжэлэгдэ энэ үйлэ хэрэгтэй тон ехэ удаха шанартай байһаниинь ойлгосотой.

Тодорхойлхо элдэб жасануудтай найнаар хүдэлжэ, мүнгэн зөөри нөөсөлхэ арга боломжонуудые хэрэглэхэ асуудалнуудта тэрэ онсо анхараа.

Тэрэнэй удаа үгэ абаһан Байгаалин баялигуудые ашагтайгаар хэрэглэхэ талаар институтай директор А.К.Тулоханов түүхын ба экологин асуудалнуудые нэгэн доро шийдхэхэ хүдэлмэри ябуулжа болохо байһан тухай онсолоо.

Эрдэмтэд Т.М.Михайлов, Э.А.Уланов, Ю.Б.Рандалов гэгшэд Байгал далайе тойроод ажайуулагдай соёл болбосоролыг шэнжэлгын, Евроазиин асуудалнуудые шийдхэлгэ, ном хэблэлгын болон эрдэмэй мэдээсэлэй программые найжаруулга, эрдэмэй архив хадагалалгын элдэб арга боломжонуудые хэрэглэлгэ, интернетэй системые нэбтэрүүлгэ тушаа тогтожо хэлэһэн байна.

Буряадай Ниитын эрдэмэй институтудай директор Б.В.Базаров "түхэрээн шэрээгэй" хүдэлмэрие согсолходоо, эрдэмэй гуламтын

Буряадай Эрдэмэй түбэй танхим соо хүн зон олон. Ниитын эрдэмэй институтудай 75 жэлэй ойн баярай ёһололые тэрэнэй директор, түүхын эрдэмэй доктор Б.В.Базаров нээжэ, үгэ хэлэбэ. Удаань Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Л.Ч.Нимаева энэ алдарт ойн баяраар эрдэмэй гуламтын бүхы хүдэлмэрилэгшэдые халуунаар амаршалһан байна.

РАН-ай Сибириин таһагай президиумэй түрүүлэгшын орлогшо В.И.Молодин үгэ хэлэхэдээ, Буряадай Ниитын эрдэмэй институтудай хүдэлмэрилэгшэдэй 75 жэлэй хугасаада ябуулан ажалые үндэрөөр сэгнэбэ. Сибириин арадуудай аман зоһёол 60 боти болгогдон хэблэлгэ үргэлжэлүүлэгдэһээр гээд тэрэ онсолоо. Гэбэшье мүнгэ танганай дутадаһанһаа боложо, буряад арадай аман зоһёолой удаадахи ботинууд хэблэгдэнэгүй, эндэ республикын зүгһөө туһаламжа үзүүлхыень тэрэ уряалба.

Элитэ эрдэмтэн, РАН-ай Сибириин таһагай хэлэ бэшэгэй институтудай директор А.Б.Соктоев Сибириин арадуудай аман зоһёол хэблэлгын ябаса тухай дэлгэрэнггээр хөөрөөд, Буряадай Ниитын эрдэмэй институтудай 75 жэлэй ойдо зорюулан шүлэгөө уншаһан байна.

Москва хотоһоо ерэнэн академик П.Р.Атутов үгэ хэлэхэдээ, институтудай хэдэн үеын эрдэмтэдэй шэнжэлгэнүүд хадаа манай Буряад ороние, арадые дэлхэй дээрэ мэдээжэ болгоо юм гээд тэмдэглэбэ.

Монголой Эрдэмэй академиин академик Норовсамбу, республикын хуралсалай болон эрдэм ухаанай министр С.Д.Намсараев, соёлой министр Г.Н.Струбинов, ажаябуулгы гэршэлһэн выставкэ дэлгээгдээ, эрдэмтэдэй толилуулан номуудай выставкэ харуулагдаа.

Буряадай Эрдэмэй түбэй президиумэй түрүүлэгшын орлогшо А.П.Семенов, Буряадай үндэһэн соёлой эблэлэй түрүүлэгшын орлогшо Б.Д.Баяртуев, Москва хотодо ажайуудаг буряад угсаатанай эблэлэй түлөөлэгшэ, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат В.Э.Раднаев, Буряадай Эрдэмэй түбэй һалбариин институтуудай, хотын дээдэ хургуулинуудай, республиканска сонинуудай редакцинуудай, Түүхын музейн болон бусад эмхинүүдэй хүтэлбэрилэгшэд эрдэмтэдые институтудай алдарт ойгоор халуунаар амаршалаад, бэлэг сэлэгүүдые барюулан байна.

Удаань бүлэг эрдэмтэдтэ Буряад Республикын хүндэтэ нэрэ зэргэнүүдые олгогдоһон тухай соносхогдоо. Олон хүнүүдтэ Буряад Республикын, Арадай Хуралай, РАН-ай Сибириин таһагай, Буряадай эрдэмэй түбэй президиумүүдэй Буряадай Ниитын эрдэмэй институтудай Хүндэлэлэй грамотанууд барюулагдаа. Гадна хэдэн эрдэмтэдтэ "РАН-ай Сибириин таһагай габыата ветеран" гэһэн нэрэ зэргэ олгогдоһон тухай соносхогдожо, тусхай тэмдэгүүд тэдэнэй энгэртэнь зүүлэгдэбэ.

БИОН-ой директор Б.В.Базаров түгэсхэлэй үгэ хэлэхэдээ, туйлаһан амжалтануудаа арьбадхаха, шэнжэлгын онол аргуудые нарижуулха асуудалнуудта анхарһан байна.

Буряадай Ниитын эрдэмэй институтудай алдарт ой баяр баясхалангай оршон байдалда тэмдэглэгдээ. Энэ ойдо зорюулагдажа, "РАН-ай Сибириин таһагай Буряадай Ниитын эрдэмэй институтудай эрдэмтэд-шэнжэлэгшэд", "Буряад орондо хэгдэһэн гуманитарна шэнжэлгэнүүд" гэһэн номууд хэблэгдээ. Эрдэмэй гуламтын шатануудые гэршэлһэн эдэ номууд олоной һонирхол татажа, эрдэмтэдэй ябуулжа байһан хүдэлмэринүүдтэй уншагдадые лүтөөр танилсуулха арга боломжонуудые олгохо байһаниинь дамжаггүй.

С.РИНЧИНОВ, Л.ЛЕРГЕНОВ, манай корреспондентнүүд.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: эрдэмтэд конференциин үедэ.

Г.САМБЯЛОВАЙ фото.

**ЭРДЭМТЭДЭЙ ШУХАЛА ЗОРИЛГОНУУД**



